

Täysistunto

Torstai 8.3.2018 klo 16.02—18.59

5. Lakialoite laiksi rikoslain 20 luvun 1 §:n muuttamisesta

Lakialoite LA 4/2018 vp Hanna Sarkkinen vas ym.

Lähetekeskustelu

Puhemies Paula Risikko: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 5. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään lakivaliokuntaan.

Keskustelu

17.03 **Hanna Sarkkinen vas** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Seksi ilman suostumusta on raiskaus, ja raiskaus jättää uhriin syviä jälkiä, vaikka siinä ei olisikaan käytetty nyrkkejä. Ehdotamme naisverkoston lakialoitteessa, [Puhemies koputtaa] että rikoslain 20 luvun...

Puhemies Paula Risikko: Anteeksi, puhuja, edustaja Sarkkinen. — Pyydän rauhoittumaan, kuuntelemaan tätä esitystä. — Olkaa hyvä, edustaja Sarkkinen.

Kiitoksia, arvoisa puhemies. — Ehdotamme naisverkoston lakialoitteessa, että rikoslain 20 luvun 1 §:n 1 momentin raiskauksen ensisijaiseen määritelmään lisätään suostumuksen puute. Nykyisellään tunnusmerkistön ensisijaisena lähtökohtana on, että raiskauksessa on käytetty väkivaltaa tai uhattu väkivallalla. Raiskauksen määrittäminen ensisijaisesti suostumuksen puutteen kautta vastaa nykyistä ihmisoikeusajattelua ja kunnioittaa jokaisen ihmisen seksuaalista itsemääräämisoikeutta. Seksi vastoin toisen tahtoa on itsessään seksuaalista väkivaltaa. Lainsäädännön tulee tunnistaa se eikä sitoa raiskauksen määritelmää muuhun, lisäiseen, fyysiseen väkivaltaan.

Arvoisa puhemies! Nykyisen lain muotoilun lähtöoletuksena on ikään kuin se, että toisen ihmisen ruumis on käytettävissä seksiin, ellei kohde vastustele riittävästi. Tämä lähtökohta ei vastaa seksuaalisen itsemääräämisoikeuden periaatetta tai suomalaisten yleistä oikeustajua. Lain lähtökohtana täytyy olla, että toisen vartalo ei ole automaattisesti seksin kohde, vaan seksiin tarvitaan molempien osapuolten yhteinen halu ja yhteisymmärrys. Siksi raiskauksen päämääritelmä tulisi sitoa suostumuksen puutteeseen.

Arvoisa puhemies! Lain muutos selkeyttäisi nykytilaa ja antaisi yhteiskunnallisen viestin. Suostumuksen puutetta arvioidaan käytännössä jo nykyisellään oikeudessa, mutta koska suostumusta ja suostumuksen puutetta ei ole tuotu laissa selkeästi esiin, on oikeudenkäyttö epävarmaa ja uhrin oikeusturva saattaa joissain tapauksissa vaarantua. Oikeusprosesseissa on saatettu tulkita, että kun uhri ei ole lamaantumisen tai pelon takia vastustellut, on hän alistumalla suostunut. Myöskään suullista kieltoa ei ole yksiselitteisesti pidetty riittävänä vastusteluna oikeudessa. Lamaantuminen tai niin sanottu jäätyminen on tutkimuk-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 19/2018 vp

sen mukaan raiskauksen uhrille yleistä, eli uhri menee tilaan, jossa hän ei kykene puolustautumaan raiskaajalta. Ei siis voida yksiselitteisesti olettaa, että raiskattu kykenisi puolustautumaan raiskaajalta, ja on väärin, että tuomioon voi vaikuttaa se, onko uhri vastustellut riittävän pontevasti. Esitetty muutos ei muuttaisi oikeudenkäyttöä merkittävästi, mutta se selkeyttäisi sitä, ja joissain tapauksissa se voisi suojata uhreja paremmin ja vastata paremmin yleistä oikeustajua.

Rikoslain 20 luvun 1 §:n 2 momentti sisältää jo suostumuksen puutteen suuntaista määrittelyä. Momentin mukaan ”raiskauksesta tuomitaan myös se, joka käyttämällä hyväksyen sitä, että toinen tiedottomuuden, sairauden, vammaisuuden, pelkotilan tai muun avutoman tilan takia on kykenemätön puolustamaan itseään tai muodostamaan tai ilmaisemaan tahtoaan, on sukupuoliyhteydessä hänen kanssaan”. Kirjoitusasu on kuitenkin monimutkainen, epäselkeä, ja säännös on ongelmallinen yksilön seksuaalisen itsemääräämisoikeuden ja lain selkeyden kannalta, sillä se tiukasti luettuna asettaa lähtökohdaksi uhrin puolustautumisen raiskaajalta. Kykenemättömyys itsensä puolustamiseen tai tahdon ilmaisuun voi momentin mukaan johtua pelkotilasta, mutta näkökulman soveltaminen on vaihdellut oikeudessa. Lakia tulisi selkeyttää siten, että ilman toisen suostumusta tapahtuva sukupuoliyhteys olisi yksiselitteisesti raiskaus.

Arvoisa puhemies! Aloitetta on vastustettu toteamalla, että raiskauksen ankkuroiminen suostumuksen puutteeseen on tosielämän tilanteelle vieras lähtökohta. Itse en näe asiaa niin, sillä molemminpuolisen suostumuksen tulee olla seksuaalisen kanssakäymisen itsensä selvä lähtökohta. Suostumuksen voi ilmaista inhimillisessä vuorovaikutuksessa sanoin tai teoin, ei siihen sopimuskäytännöksi tarvita. Ihmisiä ei pidä aliarvioida. Ihmiset kyllä tietävät, onko toinen halukas seksiin, tai jos eivät tiedä tai eivät ole varmoja, onko toinen halukas, niin silloin asia pitää kysyä ja varmistaa. Seksiin toisen kanssa ei riitä vain oma halu, vaan siihen tarvitaan molemminpuolinen yhteisymmärrys.

Arvoisa puhemies! Uhrin asema todennäköisesti paranisi, kun laki selkeytyisi. Lainmuutoksella saattaisi olla se positiivinen vaikutus, että se kannustaisi seksuaalista väkivaltaa kokeneita hakemaan oikeutta ja madaltaisi raiskausten ilmoittamiskynnystä. Nykyisellään suuri osa raiskauksista jää ilmoittamatta. Raiskauksia, joissa ei ole käytetty muuta fyysistä väkivaltaa, saatettaisiin uskaltaa viedä eteenpäin huomattavasti useammin. Lakimuutoksen myötä katse kääntyisi myös pois siitä, vastusteliko uhri raiskaajaa riittävästi.

On esitetty huolia, että lakimuutos lisäisi perusteettomia raiskausilmoituksia. On muistettava, että ilmoittamatta jättäminen on huomattavasti laajempi ongelma kuin perusteettomat ilmoitukset. Perusteettomat ilmoitukset mistä tahansa rikoksesta ovat toki mahdollisia, ne ovat mahdollisia nytkin. Perusteettomat raiskausilmoitukset tuskin paljon lisääntyisivät, sillä kuten todettua, suostumusta arvioidaan jo nyt oikeudessa ja joka tapauksessa niin rikosoikeuden yleisistä periaatteista kuin ihmisoikeuksistakin johtuen tekijän syyttömyysolettama ja syytetyn oikeusturvan varmistaminen ovat painavia ja tärkeitä periaatteita. Ei tässä rikosoikeuden ja oikeusvaltion perusteita olla muuttamassa. Myös uhkakuvat siitä, että raiskausilmoituksia saatettaisiin tehdä aamulla, kun tulee katumapäälle yöllä yhteisymmärryksessä harrastetusta seksistä, ovat liioiteltuja. Ensinnäkin ne osoittavat kynnistä suhtautumista naisiin, ja toiseksi tapahtunutta ja suostumuksen läsnäoloa arvioidaan oikeudessa totta kai tapahtumahetken olosuhteiden nojalla, ei jälkikäteisten ajatusten perusteella.

Arvoisa puhemies! Suostumusperusteista raiskausmääritelmää on vastustettu myös näyttöongelmien takia. Nykyiselläänkin raiskausrikoksessa näytön saamiseen voi liittyä

Pöytäkirjan asiakohta PTK 19/2018 vp

haasteita. Tilanne tuskin merkittävästi muuttuisi, vaikka lakia muutettaisiinkin suostumuksen puutteen suuntaan. Nykyisinkin seksuaalirikosoikeudenkäynneissä arvioidaan muun muassa lääketieteellistä näyttöä, todistajien kertomuksia niin tapahtumista kuin esimerkiksi niiden jälkeisistä tapahtumista sekä asianomistajan ja vastaajan omien kertomusten uskottavuutta, johdonmukaisuutta ja yksityiskohtaisuutta. Näyttökynnys ei seksuaalirikoksissa ole alempi kuin muissa yhtä vakavissa rikoksissa. Näyttöön liittyvät haasteet eivät myöskään rajoitu pelkästään seksuaalirikoksiin. Monissa muissakin rikoksissa voi olla vaikea saada näyttöä, mutta ne ovat silti rikoksia. Näyttöongelmat eivät siis ole mielestäni hyväksyttävä syy olla tekemättä tätä lainmuutosta. On myös huomattava, että näytön saamisen tavat kehittyvät. Kun avioliiton sisäinen raiskaus määriteltiin rikokseksi vuonna 1994, epäiltiin, että siitä on mahdoton saada näyttöä, ja muutosta vastustettiin myös sillä perusteella. Näyttöongelmia toki on, kuten muissakin raiskausrikoksissa, mutta näyttöä kuitenkin on pystytty saamaan ja tuomioita antamaan. Lakimuutos myös muutti ajattelua ja vahvisti käsitystä seksuaalisesta itsemääräämisoikeudesta.

Arvoisa puhemies! Useat tahot ovat kehottaneet Suomea muuttamaan raiskauksen määritelmää suostumuksen puutteen suuntaan. Lainmuutoksen myötä Suomi täyttäisi sitovat kansainväliset ihmisoikeusvelvoitteensa nykyistä selvemmin. Raiskauksen tunnusmerkistön sitomista suostumuksen puutteeseen ovat edellyttäneet esimerkiksi naisiin kohdistuvan väkivallan vastainen Istanbulin sopimus, YK:n naisten oikeuksien komitea, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käytäntö, Amnesty International ja useat naisjärjestöt. Esimerkiksi Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on todennut, että kaikki tahdonvastaiset yhdyntät on tulkittava raiskauksiksi. Myös perustuslakivaliokunta on jo vuonna 2014 antamassaan lausunnossa todennut, että suostumuksen puutteeseen perustuva kirjoittamistapa korostaisi raiskauksen luonnetta seksuaalisen itsemääräämisoikeuden ja ihmisoikeuden loukkauksena. Perustuslakivaliokunta totesi jo tuolloin, että jatkossa rikoslain uudistuksia valmisteltaessa olisi syytä arvioida mahdollisuuksia kehittää raiskauksen tunnusmerkistöä tähän suuntaan. Muutosta ovat julkisuudessa tukeneet monet oikeusoppineet, esimerkiksi Helsingin yliopiston rikosoikeuden professori Sakari Melander, Turun yliopiston rikosoikeuden professori Jussi Tapani sekä Turun yliopiston Minna Canth -akatemiaprofessori Johanna Niemi. Raiskauksen määritelmä on sidottu suostumuksen puutteeseen muun muassa Englannissa ja Saksassa. Lainmuutosta valmistellaan parhaillaan Ruotsissa. Suomi voisi ottaa lainsäädännön uudistamisessa mallia ja oppia muista maista, joissa suostumusperusteinen lähestymistapa on jo onnistuneesti käytössä. Lain muuttaminen nykyistä selkeämmin suostumusperusteiseksi olisi askel parempaan epäselvästä lain nykytilasta, emmekä ehkäpä enää tulevaisuudessa saisi kansainvälisiä huomautuksia.

Arvoisa puhemies! Suostumuksen käsitteistö voi tarkentua ja täsmentyä lain käsittelyn aikana, oikeuskäytännössä sekä oikeustieteen alalla. Suostumuksen voi ilmaista suullisesti tai muussa vuorovaikutuksessa. Suostumuksen taas voi katsoa puuttuvan esimerkiksi silloin, jos teossa on käytetty väkivaltaa, uhattu, käytetty hyväksi riippuvuussuhdetta, käytetty hyväksi toisen alentunutta kykyä ilmaista suostumusta, uhri on lapsi tai tekijän olisi muutoin objektiivisesti arvioiden pitänyt ymmärtää, ettei suostumusta ole käsillä. Tällainen tilanne voi olla esimerkiksi, jos toinen ihminen on lamaantunut, kykenemätön liikkumaan tai itkee.

Mikään uusi tai vieras käsite suostumus ei rikosoikeudellisesti kuitenkaan ole. Jo nykyisin niin seksuaalirikosten kuin erilaisten muiden tekojen yhteydessä arvioidaan suostumusta. Suostumuksen kirjaaminen lakiin raiskauksen päämääritelmään siis lähinnä selkeyttäi-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 19/2018 vp

si nykytilaa. Ehdotamme siis rikoslain 20 luvun 1 §:n 1 momenttia muutettavaksi kuulumaan seuraavalla tavalla: ”Joka on sukupuoliyhteydessä toisen henkilön kanssa ilman tämän suostumusta taikka pakottaa toisen sukupuoliyhteyteen käyttämällä henkilöönsä kohdistuvaa väkivaltaa tai uhkaamalla käyttää sellaista väkivaltaa, on tuomittava raiskauksesta vankeuteen vähintään yhdeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.”

Naisverkoston lakialoite on tarkoitettu keskustelunavaukseksi aiheesta eduskunnassa. Aloitteen esittämä muotoilu ja laajuus eivät välttämättä ole ainoita tai parhaita mahdollisia, eivätkä ne ratkaise kaikkia seksuaalirikoslainsäädännön ongelmia. Rikoslain seksuaalirikoslukua jatkossa muutettaessa myös seksuaalista hyväksikäyttöä ja lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä koskevaa sääntelyä on arvioitava uudestaan. Haavoittuvassa asemassa olevaan henkilöön kohdistuvat seksuaaliset loukkaukset ovat erityisen moitittavia. Seksuaalisen hyväksikäytön ja raiskauksen tunnusmerkkien päällekkäisyys on poistettava. Raiskaus on raiskaus, eikä sitä pidä piilottaa lievempää rikosnimikettä koskevaan pykälään. Myös raiskausrikosten verrattain lievät rangaistukset ovat asia, joka vaatii omaa tutkimistaan ja korjaamistaan.

Arvoisa puhemies! Lakimuutos ei mitenkään muuta normaaleja seksuaalisen vuorovaikutuksen tilanteita, sillä normaali seksuaalinen vuorovaikutus perustuu yhteisymmärrykseen. Laki lähettää aina myös viestin. Lakimuutos lähettäisi viestin, että normaali ja sallittu seksi perustuu aina molemminpuoliseen suostumukseen. Lakimuutoksen tarkoitus on selkeyttää oikeudenkäyttöä ja parantaa uhrin oikeusturvaa, mutta se voi myös tervetulleella tavalla muokata ymmärrystämme siitä, mitä seksuaalinen itsemääräämisoikeus tarkoittaa. Me tarvitsemme lain, joka suojelee seksuaalista itsemääräämisoikeutta yksiselitteisesti.

Arvoisa puhemies! Kysymys ei ole juridisesti yksinkertainen mutta on kuitenkin tärkeä. Haluan kiittää ministeriä — joka ei nyt valitettavasti ole paikalla — siitä, että hän on luvanut käynnistää asiantuntijaselvitystyön asiaa pohtimaan.

Puhemies Paula Risikko: Otetaan tässä vaiheessa lyhyt debatti. Niitä edustajia, jotka haluavat käyttää 1 minuutin mittaisen vastauspuheenvuoron, pyydän nousemaan seisomaan ja painamaan V-painiketta.

17.16 Eeva-Maria Maijala kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Raiskaus on yksi törkeimmistä teoista, mikä naista kohtaan voidaan tehdä. Siinä heikennetään naisen arvoa todella paljon. Tänäpäni olen esittämässä myöskin toista raiskaukseen liittyvää lakialoitetta, ja siinä otan esille lapsen raiskaamisen.

Kun tähän asti on puhuttu lapsen törkeästä seksuaalisesta hyväksikäyttämisestä, niin minä esittäisin, että sen nimikkeeksi muutetaan lapsen raiskaus. Muutoksena esitän siinä myöskin sitä, että kun tähän asti se rangaistus on ollut 2 vuotta tai sitä enemmän, niin aina, kun rangaistus on 2 vuotta, silloin se voidaan tuomita ehdollisena, mutta jos se olisi vaikka 2,5 vuotta, niin silloin se on aina ehdoton vankeusrangaistus. Eliikkä tällä tavalla esitykseni poikkeaa kansalaisaloitteesta ja myöskin lakialoitteista, mitä täällä eduskunnassa on käsitelty jo aikaisemmin. Toivonkin, että näitä pystyttäisiin jatkossa käsittelemään yhdessä. Voisimme miettiä, miten raiskausta todella vakavasti käsiteltäisiin Suomessa ja tehtäisiin tärkeitä muutoksia, koska kenttä ja ihmiset todella kaipaavat sitä, että naisia arvostetaan oikealla lailla.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 19/2018 vp

17.17 **Satu Hassi vihr** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olin 90-luvun puolivälissä lakivaliokunnassa, jossa käsiteltiin näitä rikoslain pykäläiä. Silloin oli hiljattain tapahtunut sellainen asia, että kolme miestä yksissä tuumin oli väkisinmaannut yhden naisen ja oikeus katsoi, että koska siinä ei ollut käytetty suoranaisesti väkivaltaa eikä pystytty näyttämään toteen, että tämä nainen olisi ilmiselvästi vastustellut, niin siitä tekoa ei tuomittu raiskauksena. No, silloin lakivaliokunnan käsittelyssä törkeän raiskauksen kriteereihin tuli, että jos tekijöitä on useampi, niin silloin raiskaus on törkeä.

Nyt hiljattain, viime vuoden lopulla, tuli julkisuuteen tällainen tapaus, että kaksi aikuisesta miestä oli väkisinmaannut 10-vuotiaan tytön, mutta sitäkään ei tuomittu raiskauksena, koska ei näytetty toteen, että olisi käytetty väkivaltaa tai olisi ollut muuta väkivallan uhkaa kuin fyysinen ylivoima.

Nämä tapaukset [Puhemies koputtaa] mielestäni kertovat, että tämä naisverkoston aloite on todella perusteltu ja tarpeellinen.

17.18 **Pauli Kiuru kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ihan lyhyesti: Kiitän aloitteen tekijöitä tärkeästä aloitteesta ja toivon, että käsittely jatkuu positiivissa merkeissä. Samalla kiitän Antti Häkkästä siitä ulostulosta, mikä taitaa olla ministeriön sivuilla, että hän asettaa asiantuntijafoorumin selvittämään tätä suostumusperusteista mallia.

Nämä rikokset, mistä tässä puhutaan, ovat niin vakavia, että tällainen yleinen oikeustajuakin jo vaatii, että niihin täytyy puuttua tiukasti. Asteikoissa on varmasti vähän tarkistamisen varaa, ja siihenkin ymmärtääkseni ministeri Häkkänen on puuttumassa vielä tällä vaalikaudella.

No, oikeastaan tässä tämä on, että tärkeä aloite ja asia on sellainen, että hymistelemällä tästä ei pääse eteenpäin vaan siihen on ehkä nyt sitten saatava laissa tarkennusta.

17.20 **Silvia Modig vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Haluan kiittää edustaja Sarkkista ja naisverkostoa tästä tärkeästä aloitteesta. Raiskaus on yksi julmimpia mahdollisia rikoksia toista ihmistä kohtaan, ja molemminpuolinen suostumus on itsestään selvä lähtökohta seksuaaliselle kanssakäymiselle. Siksi suostumuksen puute on kirjattava ensisijaiseksi raiskauksen määritelmäksi laissa. Ei voi olla niin kuin nyt, kun katsomme nykytilaa, eli kyllähän käytännössä nyt jo suostumuksen puutetta oikeuskäsittelyssä punnitaan, mutta jos sen lain lukee aivan pilkuntarkasti, niin se tarkoittaa sitä, että jos sinä pelolta lamaannut etkä tarpeeksi vastustele ja tarpeeksi vastusta, niin katsotaan, että sinä olet alistumalla suostunut.

Katson ilolla sitä, että täällä salissa on mukana myös paljon miehiä keskustelemassa asiasta, koska tätä ei voi myöskään typistää vain naisiin kohdistuvaksi rikokseksi, vaikka useimmiten uhrina on valitettavasti nainen. Toivottavasti me voimme näin naistenpäivänä korjata tämän selkeän epäkohdan.

17.21 **Tuomo Puumala kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On todella tärkeää minunkin mielestäni, että tämä asia on tuotu keskusteluun. Puhutaan vastenmielisestä rikollisuudesta ja rikoksen tekemisestä. Hyvä, että olemme etsimässä siihen ratkaisuja.

Itse kiinnitin edustaja Sarkkisen puheenvuorossa huomiota siihen tärkeään kohtaan lopussa, että tähän ei välttämättä lisää oikeustapausten määrää sinänsä mutta lähettää valtavasti tärkeää, myöskin symbolisen viestin siitä, mitä lainsäätäjät, eduskunta, tästä asiasta ajattelee.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 19/2018 vp

Sitäkin pidän tärkeänä, että tämän lisäksi ajetaan monia muita tähän sektoriin liittyviä asioita. Muun muassa viime vaalikaudella teimme aloitteen, jossa lapsen raiskaus — tai lapsen törkeä seksuaalinen hyväksikäyttö, kuten se nykyään kuuluu — tulisi rikokseksi, joka ei vanhene koskaan. Siinä oli taustalla oikeustapauksia, joissa tekijä myönsi tuollaisen hirvittävän teon mutta häntä ei voitu asettaa vastuuseen, koska rikos oli vanhentunut. Myös tuontyyppiset teot antaisivat tärkeän symbolisen viestin. Suhtaudun positiivisesti tähän henkeen, joka tässä esityksessä on.

17.22 Eva Biaudet r (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minäkin haluan kiittää edustaja Sarkkista, naisverkoston nykyistä puheenjohtajaa, erinomaisesta työstä ja erinomaisesta, tyhjentävästä esittelystä. Minusta on mahtavaa, että naisverkosto on saanut tämän aikaiseksi. Tämä on oikeasti iso asia.

Toivonkin ja haluan itse ainakin lakivaliokunnan varapuheenjohtajana toimia sen puolesta, että tämä voisi johtaa siihen, että lakivaliokunta käsittelee sitä jollain tavoin, jotta keskustelu ja yhteiskunnan keskustelu voisivat mennä eteenpäin. Meidän tarvitsee käydä keskustelua rikoslaista mutta ennen kaikkea siitä, missä kulkevat naisen itsemääräämisoikeuden rajat. [Eduskunnasta: Miehen!] — Miestenkin, mutta kysymys on hyvin sukupuolittuneesta ilmiöstä, ja tekijät yleensä ovat miehiä, olkoonpa uhri sitten mies tai nainen. Sen takia tämä on erittäin sukupuolittunut ilmiö.

Tätä on ajanut myös Naisjärjestöjen Keskusliitto jo monta vuotta. Naisjärjestöjen Keskusliitossa on 59 järjestöä, joissa on 400 000 naista.

Toivon, että tämä on alku sille, että me voimme muuttaa [Puhemies: Aika!] rikoslakia niin, että se lähtee uhrin oikeuksista ennen kaikkea. — Kiitoksia.

Puhemies Paula Risikko: Pysytään minuutin vastauspuheenvuoroissa. — Edustaja Filatov.

17.23 Tarja Filatov sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan yhtyä kiitoksiin edustaja Sarkkiselle tästä loistavasta esittelystä, asian pohdinnasta monesta näkökulmasta ja myös siitä, että tunnustetaan, että asia ei ole juridisesti aivan yksinkertainen. Mutta suostumuksen puutteen kirjaaminen lakiin on itse asiassa periaatteellinen kannanotto, ja se kertoisi eduskunnan tahdosta siitä, että ei voida mennä ikään kuin väkivallan uhan tai selkeän väkivallan taakse, vaan myös sellainen tilanne, jossa puututaan itsemääräämisoikeuteen sillä tavalla, että toinen ei ole suostumustansa antanut, on tilanne, jossa tulee tuomita raiskauksesta.

Meillä on lainsäädäntö muuttunut ajan myötä oikeastaan aina silloin, kun on tullut julkisuuteen joitakin sellaisia esimerkkejä, jotka ovat sotineet yleistä oikeustajua vastaan. Edustaja Hassin kuvaama esimerkki oli yksi näistä. Luulen, että nyt on juuri se aika, jolloin tämä suostumuksen puute pitää kirjata ja arvioida niitä käytäntöjä tässä yhteydessä, kun se tehdään, että mitä on tapahtunut Saksassa, mitä on tapahtunut Isossa-Britanniassa. Ei kai siellä mitään katastrofia ole tapahtunut, vaikka siellä tämä asia onkin lakiin kirjattu.

17.24 Sari Raassina kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan myös osaltani kiittää naisverkoston puheenjohtajaa ja naisverkostoa tästä työstä. On äärimmäisen tärkeää, että me tunnistamme raiskauksen uhrin oikeudet. Joka ikisessä tasa-arvoisessa vuorovaikutussuhteessa suostumus on itsestäänselvyys, ja näin on itsestään selvää, että sen

Pöytäkirjan asiakohta PTK 19/2018 vp

täytyisi olla myös juridisessa käytännössä itsestänselvyyys. Kyse on periaatteesta, kuten edustaja Filatov nosti puheessaan esille.

Suomen on kyllä aika nyt seurata Ruotsin ja muiden maiden mallia tässä. Ei oikeusjärjestelmämme voi olla niin erilainen, ettei tätä voitaisi siihen implementoida.

17.25 Hanna Halmeenpää vihr (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Yhteiskunta ei voi olla turvallinen ja oikeudenmukainen, elleivät yhteiskunnan jäsenet tiedä ja ymmärrä, mikä on sallittua ja hyväksyttyä ja mikä ei ole. Tästä syystä lainsäätäjän tärkeimpiä tehtäviä on paitsi kaikkien kansalaisten tasa-arvoinen ja oikeudenmukainen kohtelu myös se, että lainsäädäntö on selkeää ja mahdollisimman yksiselitteistä.

Tärkeimpiä tehtäviämme lainsäätäjinä on myös eri syistä heikommassa asemassa olevien kansalaisten suojelu. Niin kansanedustajien kuin kansalaistenkaan oikeuskäsitykseen ei sovi se tässä kohtaa vallitsevana oleva tilanne lainsäädännössämme, että oletettavana asiana on se, että ihmiskeho olisi kaikkien käytettävissä, ellei ihminen osaa, kykene tai pysty vastustamaan väkivaltaisesti oman kehonsa käyttöä.

On ehdottoman tärkeää, että tällaiset vanhentuneet muinaisjäännökset lainsäädännössämme korjataan, ja naisverkoston tekemä aloite lainsäädännön korjaamiseksi on erittäin kattavasti ja hyvin perusteltu ja kaikilta osiltaan kannatettava.

17.26 Eeva-Johanna Eloranta sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Raiskaus on todellakin ainutlaatuinen rikos kohdistuessaan vaurioittavasti uhrin henkilökohtaisimpaan alueeseen, seksuaalisuuteen. Ja nykyisessä lainsäädännössä teko tosiaankin on raiskaus vain silloin, kun siinä on käytetty väkivaltaa tai sen uhkaa, niin kuin täällä jo on todettukin, ja on hyvin tärkeää, että lainsäädäntö viestii siitä, että ihmisoikeusnäkökulmasta raiskaus itsessään on väkivaltaa.

Minä tein itse muutama kuukausi sitten oikeusministerille kirjallisen kysymyksen tästä samasta aiheesta, mistä tämä hyvä lakialoite on nyt tehty, mutta silloin, ikävä kyllä, ministerin vastaus ei ollut kovin suopea. Mutta toivotaan nyt, että asia saadaan kuitenkin muuttamaan.

Tosiaan suostumuksen puute raiskauksen kriteerinä antaisi ihan selvän yhteiskunnallisen viestin siitä, että seksuaalisessa välivallassa ja raiskauksessa on kyse yksilön seksuaalisen itsemääräämisoikeuden loukkauksesta.

Ja sitten jos vielä ihan pari sanaa tästä Turun hovioikeuden tapauksesta, jossa 10-vuotiaan tytön raiskaus tulkittiin vain lapsen seksuaaliseksi hyväksikäytöksi: tämä osoittaa, millaisiin hirvittäviin tilanteisiin joudutaan, jos raiskaus mielletään vain väkivallan käytön kautta — muuten tätäkään tapausta ei olisi käynyt.

Ja sen vielä sanoisin, että toivon, että tämä termi [Puhemies: Aika!] ”lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö” muutettaisiin muotoon ”lapsen seksuaalinen kaltoinkohtelu” — ei hyväksikäytetä mitään vaan kaltoinkohdellaan.

Puhemies Paula Risikko: Pysytään minuutissa.

17.27 Anna-Maja Henriksson r (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Haluan myös omalta osaltani kiittää edustaja Sarkkista ja meidän upeaa naisverkostoamme, joka on saanut tämän aikaiseksi. On hienoa, että näin naistenpäivänä pystymme keskustelemaan tästä aloitteesta.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 19/2018 vp

Katson itse, että tämä on erittäin tarpeellinen uudistus. Katson myös, entisenä oikeusministerinä, että se vahvistaa uhrin asemaa, koska tähän tekemuotoon lisätään nyt suostumuksen puute. Ja se ei millään tavalla heikennä sitä tekemuotoa, mikä meillä tällä hetkellä on rikoslaissa, vaan se vahvistaa nimenomaan uhrin tilannetta.

Sitten toivoisin myös, että meidän tuomioistuimet muistaisivat, että eduskuntahan on säättänyt rikosasteikot sen takia, että niitä myös käytetään. Kun joskus tässä salissakin kysytään, miksi tuomitaan näin lievästi, ja sanotaan, että pitäisi asteikkoa nostaa, niin jo se, [Puhemies koputtaa] että tuomitaan sen olemassa olevan asteikon sisällä, käytetään sitä kokonaisuudessaan, [Puhemies: Aika!] toisi tähän ratkaisuja.

17.29 Sari Tanus kd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tämä on todella erittäin tarpeellinen lakialoite, ja toivoisin, että se nopeasti menisi eteenpäin ja tulisi myös käytäntöön.

Raiskaus on, aivan niin kuin edustaja Modig täällä aiemmin sanoi, yksi julmimpia rikoksia, mitä voi olla toista kohtaan. Useasti se rikkoo jotakin niin syvältä — varsinkin, jos uhri on nuori tai lapsi — että vaikka pyrimmekin jälkeenpäin käymään tilannetta läpi ja hoitamaan, palauttamaan normaaliin elämänmalliin, niin monta kertaa se on täysin mahdotonta tai ainakin vie vuosia aikaa, ehkä vuosikymmeniä, ja valitettavasti osa ei koskaan kykene palautumaan sellaiseen olotilaan, että pystyisi nauttimaan normaalista parisuhteesta ja myös seksuaalisuudesta.

Naisverkostossa tästä keskusteltiin paljon, ja pidimme erittäin tärkeänä, että tämä lakialoite tehdään, saadaan eteenpäin. Myös minä haluaisin kiittää edustaja Sarkkista siitä, että hän esitteli aloitteen erittäin laajasti, monipuolisesti ja erittäin kattavasti. Kiitos siitä.

17.30 Kari Uotila vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Olen itsekkin allekirjoittanut tämän lakialoitteen ja kiitän tietysti naisverkostoa, mutta uskallan väittää entisenä miesverkoston vetäjänä, että myös miesverkosto olisi voinut verkostona tulla mukaan tähän, koska asia on yhteinen.

Korostan myöskin signaalivaikutusta, sitä vaikutusta, joka tällä keskustelulla ja lakialoitteella tulee sitä kautta, että seksuaalinen kanssakäyminen ja seksielämä, väittäisin, keskimäärin muuttuvat tämän lain myötä laadukkaammiksi, koska silloin, jos tämä henki etenee, ne perustuvat aina yhteisymmärrykseen ja suostumukseen. Se on silloin laadukkaampaa seksielämää.

Mutta muistutan kuitenkin myös siitä, arvoisa puhemies, vaikka raiskaukset eri muodoissaan kohdistuvat aivan ylivoimaisesti enemmistöltään naisiin ja tyttöihin, että myös pojat ja miehet voivat joutua raiskauksen kohteiksi.

17.31 Olli-Poika Parviainen vihr (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Minäkin haluan kiittää eduskunnan naisverkostoa ja edustaja Sarkkista tämän tärkeän aloitteen tuomisesta tähän saliin. Kun me katsomme, millä perustein suostumusperiaatteen lisäämistä rikoslakiin vastustetaan, sieltä löytyy mielestäni kaksi pääluokkaa. Toinen pääluokka on asenteellisuus, ja toinen pääluokka on juridiset huolet. No, asenteellisuudesta meidän ei tarvitse paljoa välittää silloin, kun me säädämme lakeja tässä maassa, ja edustaja Sarkkinen ansiokkaasti jo purki puheenvuorossaan myös niitä juridisia huolia, joita jotkut ovat esittäneet. Toisin sanoen meidän oikeuslaitoksemme kyllä pystyy hoitamaan tämän lain varsin mainiosti käytäntöön, luomaan selkeät ja hyvät oikeuskäytännöt. Ja ennen kaik-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 19/2018 vp

kea me voimme tällä lailla lähettää viestin koko Suomeen siitä, mikä on hyväksyttävää ja mikä ei. Sehän on lainsäädännön perinteinen ja perinpohjainen tarkoitus.

Puhemies Paula Risikko: Täällä on nyt viisi vastauspuheenvuoropyyntöä, jotka vielä otetaan.

17.32 Pauli Kiuru kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Eilen kulttuurikeskustelussa toin puheessani häirinnän lyhyesti. Urheilussa ja kulttuurissa sekä Suomessa että ulkomailla on valitettavan paljon tullut ilmi viime aikoina tapauksia, että hyvinkin pitkälle menevää häirintää ja sitten ihan lopulta raiskauksiakin tapahtuu. Ja varmasti on niin, että niitä on siellä taustalla paljon enemmän, mutta puhumisen pelko, vaikenemisen kulttuuri ovat edelleen vahvoja, ja organisaatiot pyrkivät suojelemaan omaa mainettaan. Tämä koskee yhtä hyvin myös erilaisia uskonnollisia yhteisöjä, ja niillä tuntuu olevan omia kurinpitomenettelyjään. Kyllä kannustan siinä suhteessa siihen suuntaan toimimaan, että tässä maassa on yksi laki ja sitä lakia noudatetaan. Ei ole jotain toista, pienen yhteisön lakia, joka menee Suomen lain edelle.

Puhemies Paula Risikko: Neljä vastauspuheenvuoroa: edustajat Hassi, Mikkonen, Kari ja Sarkkinen.

17.33 Satu Hassi vihr (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Useat kollegat ovat tuoneet tässä esille lain signaalimerkityksen, asenteisiin vaikuttavan merkityksen. Se on mielestäni erittäin tärkeä. Ja siinä lakimuutoksessa, jota olen myöskin itse 90-luvulla ollut tekemässä, jolla raiskaus avioliitossa muutettiin rikokseksi, tämä on tapahtunut. Muistan vielä jopa nimiä ja kasvoja silloisista kollegoista, jotka vastustivat silloista lakimuutosta hyvin samantapaisin argumentein kuin nyt tätä naisverkoston valmistelemaa ja edustaja Sarkkisen hyvin ansiokkaasti esittelemää lakialoitetta.

Ja asenne: Meistä varmaan ainakin kaikki vähänkään vanhemmat ovat lukemattomia kertoja kuulleet tällaisen heiton, että naisen ”ei” tarkoittaa ”ehkä”. Sitä asennettahan tavallaan tämä nykyinen lakipykälä heijastaa, että ”ei” ei tarkoita oikeasti ”ei”, ellei uskalla tai pysty näkyvästi pistämään vastaan. Juuri tämä asenne meidän pitää muuttaa lainsäädäntöä muuttamalla.

17.34 Krista Mikkonen vihr (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan yhtyä kiitoksiin tästä lakialoitteesta ja myös kiitoksiin edustaja Sarkkiselle loistavasta puheenvuorosta ja hyvin tyhjentävästä puheenvuorosta sen suhteen, miksi tämä lakimuutos täytyy tehdä. On arkijärjellä aivan käsittämätöntä, että meidän rikoslaissa raiskaus ei ole raiskaus, ellei siihen liity vastustamista ja väkivaltaista vastustamista. Ja aivan kuten edustaja Hassi tuossa edellä totesi, niin on selvää, että silloin, kun sanoo ei, sen myös pitää tarkoittaa ei ja se tarkoittaa ei. Tekemällä tämän muutoksen rikoslakiin, että raiskaus määritellään suostumuksen kautta, me saamme myös tämän viestin entistä vahvemmin esille.

Tässä salissa on nyt paljon väkeä, joka puolustaa tätä lakiesitystä. Allekirjoitukset jäivät hieman alle sataan, mutta toivon, että aika on kuitenkin kypsä sille, että tämä aloite saadaan nyt toteutettua ja rikoslakia muutettua.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 19/2018 vp

17.36 **Emma Kari vihr** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Omasta puolestani halusin toivottaa kaikille hyvää naistenpäivää ja yhtyä ylpeyteen siitä, joka tässä on monen edustajakollegan suusta kuultu, että on hienoa, että meillä on näin aktiivinen ja upea naisverkosto, joka tuo näitä vaikeita mutta todella tärkeitä asioita käsittelyyn. Kiitos joka ikiselle edustajalle, joka tämän tärkeän aloitteen on allekirjoittanut. Tässä on kyse kuitenkin sellaisesta rikkomuksesta, joka kulkee ihmisen elämän läpi mukana täysin riippumatta siitä, kuinka paljon fyysistä väkivaltaa siihen sisältyy. Tämä on aidosti ongelma, jota Suomen lainsäädäntö ei tällä hetkellä tunnusta.

Vaikka näitä allekirjoituksia ei nyt ihan sitä sataa ole, niin kyllä minä vetoan lakivaliokuntaan ja kaikkiin lakivaliokunnan jäseniin, että tämä tärkeä asia otettaisiin vakavissaan ja tämä tuotaisiin meille oikeaan käsittelyyn. Olen myös iloinen siitä, että oikeusministerin alun perin aika nihkeä asenne tähän lakialoitteeseen on tuntunut hieman loiventuneen, koska tämä on tärkeä aloite.

Puhemies Paula Risikko: Ja vielä yksi vastauspuheenvuoro ennen kuin mennään puhe-listaan.

17.37 **Hanna Sarkkinen vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin lämmin kiitos kaikista kiitoksista ja tuesta ja näkökulmista tähän aloitteeseen.

Puheenvuoroni oli ilmeisen tyhjentävä, kun salissa ei sitten vastustavia puheenvuoroja tullut esille. Olisin toivonut, että myös niitä näkökulmia olisi täällä esitetty, jotta olisimme päässeet aitoon dialogiin ja myös pohtimaan ja vastaamaan ehkä kysymyksiin, oikomaan mahdollisia vääriä käsityksiä ja toisaalta pohtimaan niitä aitoja hankalia asioita, mitä tähän juridiseen puoleen mahdollisesti liittyy. Siinä mielessä toivon, että lakivaliokunta ottaa asian todella käsiteltäväkseen tai että asia muodossa tai toisessa tulee eduskunnan käsittelyyn. Nythän myös kansalaisaloite tästä samasta asiasta on menossa, eli on myös mahdollista, että se tulee tätä kautta vielä eduskuntaan.

Täytyy yksi korjaus tehdä. Tänä aamuna heräsin naisverkoston puheenjohtajana, mutta enää en ole naisverkoston puheenjohtaja, koska, kuten perinne kuuluu, jokaisena naistenpäivänä naisverkoston puheenjohtajuus vaihtuu, ja nyt se vaihtui vieressä istuvalle kollega Tuppuraiselle. Mutta kiitoksia kaikille tästä keskustelusta ja tuesta.

Puhemies Paula Risikko: No niin, sitten mennään puhujalistaan.

17.38 **Emma Kari vihr:** Arvoisa puhemies! Seksin tulee aina olla vapaaehtoista. Jos se ei ole vapaaehtoista, on kyseessä rikos. Näin totesi Ruotsin pääministeri perustellessaan itse asiassa aika samaa lakimuutosta, jota naapurimaassa ollaan viemässä eteenpäin ihan hallituksen omin toimin. Siellä ollaan korjaamassa juuri tällä tavalla heidän raiskauslainsäädäntöään. Varmaan aika moni nainen olisi toivonut, että me olisimme kuulleet tämän tyyppisiä puheenvuoroja myös täällä Suomessa, mutta sen sijaan me saimme kuulla, että tämä naisten laajasti jakama vaatimus on elämälle vieras.

Kuten aikaisemmin sanoin, on kuitenkin hyvä, että tuntuu, että oikeusministerin asenne tähän lakialoitteeseen on vähän loiventunut alun hyvin jyrkän vastustuksen jälkeen, ja asiaa nyt selvitetään. Mutta kyllä minä myös toivon sitä, että näin tärkeää asiaa ei nyt vain haudata mihinkään työryhmään vaan tämä otetaan tosissaan ja tätä aidosti viedään eteenpäin. Kyllä se on todella vaikea ymmärtää, että vielä vuonna 2018 naiset joutuvat vielä

Pöytäkirjan asiakohta PTK 19/2018 vp

naistenpäivänä vääntämään siitä, että jos seksiin ei ole suostumusta, niin kyseessä on aina yksiselitteisesti raiskaus — aina.

Arvoisa puhemies! Viimeisten kuukausien aikana tuhannet naiset ovat astuneet esiin ja viimein uskaltaneet kertoa niistä kaikkein kipeimmistä ja kaikkein vaikeimmista kokemuksista. Monet naiset ovat kertoneet omasta pelostaan, nöyryytyksestä ja häpeästä. Moni jopa tässä salissa istuva nainen on vuosia kantanut sellaista kipua, jota yhdenkään ihmisen ei pitäisi kantaa. Sukupolvi toisensa jälkeen naiset ovat oppineet, että siitä, mistä ei voi puhua, on vaiettava. Nyt nämä naiset kuitenkin puhuvat, ja he puhuvat sen takia, että kukaan ei joutuisi kokemaan sitä, mitä he ovat kokeneet. He ovat ylittäneet oman häpeänsä, jotta tässä maassa saataisiin aikana tämä tärkeä muutos. Se on juuri se asia, josta tässä lakialoitteessa on kysymys.

Me haluamme, että jokainen ihminen ymmärtää, että naisen ruumis on vain ja ainoastaan naisen oma. Siitä ei päätä kukaan muu. Me haluamme jokainen ymmärtää tässä maassa, että ”ei” tarkoittaa aina ”ei” ja että ainoastaan ”kyllä” tarkoittaa ”kyllä”. Me haluamme, että joka ikinen ymmärtää sen, että raiskaus on aina vakava itsemääräämisoikeuden loukkaus, sellainen rikkomus, joka kulkee mukana läpi ihmisen elämän täysin riippumatta siitä, kuinka paljon fyysistä väkivaltaa siihen sisältyy. Tämä on asia, jota tämän maan lainsäädäntö ei tällä hetkellä tunnusta.

Suomessa ihan liian usein uhri on se, joka joutuu todistamaan omaa pelkoaan tai väkivallan kokemustaan raiskaustilanteessa, vaikka me tiedämme, että iso osa raiskauksen uhreista lamaantuu ja pelkää ihan liikaa, niin että ei pysty vastustelemaan. Ehkä me voisimme sanoa, että meillä on tällä hetkellä itse asiassa rikoslaki, joka on elämälle vieras, ja että lain määritelmä raiskaukselle nojaa vastusteluun, väkivaltaan ja uhkaan eikä siihen suostumukseen, mihin sen automaattisesti pitäisi nojata, koska meidän lakimme sivuuttaa sen tosiasian, että seksi ilman suostumusta on raiskaus ja raiskaus on aina väkivaltaa täysin muusta väkivallasta riippumatta.

Arvoisa puhemies! Kyllä minä itse ajattelen, että tämän maan tytöt ja naiset ansaitsevat semmoisen lain, joka suojaa heitä, joka suojaa heidän oikeuttaan päättää omasta ruumiistaan, joka ottaa aina naisen kokemukset vakavasti. Kyllä minä ajattelen, että tämän maan tytöt ja naiset ansaitsevat sellaisen lain, joka tukee uhreja syylistämisen ja epäilemisen sijaan, jossa kukaan tämmöisen rikoksen uhriksi joutuva ei syytä enää itseään. Sen takia minä lämpimästi tuen tätä todella hyvää ja arvokasta lakialoitetta ja todella toivon, että vaikka meillä ei kovin monta lakivaliokunnan jäsentä täällä tällä hetkellä istu, niin viesti tästä keskustelusta kantautuu lakivaliokuntaan ja tämä asia otetaan aidosti vakavaan käsittelyyn ja tuodaan meille päätettäväksi tähän saliin, jotta tämä laki saadaan aikaiseksi. — Kiitos.

17.43 Olli-Poika Parviainen vihr: Arvoisa rouva puhemies! Kuten sanottua, seksi ilman suostumusta on aina seksuaalista väkivaltaa. Seksuaalisen väkivallan kohteeksi voi joutua kuka hyvänsä, mutta useimmiten uhri on nainen. Näin naistenpäivänä on tärkeää, että puhumme vakavista asioista myös täällä eduskunnassa ja nostamme ihmisoikeuskysymyksiä esiin. Siitä tässäkin on pohjimmiltaan kyse.

Meneillään on Me too -kampanjaan ja sen sisarkampanjoihin liittyvä yhteiskuntia ravis-televa, tervetullut murros, jossa kaikenlaiseen ahdisteluun ja seksismiin vaaditaan nollatoleranssia. Vapaan maailman kansalaisyhteiskunnat ovat tehneet enemmän kuin selväksi, että nyt riittää. Raiskaus rikkoo ihmisen fyysisen ja psyykkisen koskemattomuuden rajat.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 19/2018 vp

Se on perustavanlaatuinen yksilön seksuaalisen itsemääräämisoikeuden loukkaus. Tätä tosiasiaa eivät muuta flirttailu, lyhyt hame, humala tai yhteinen parisänky.

Raiskauksen uhrien ihmisoikeudet eivät toteudu Suomessa tällä hetkellä riittävällä tavalla. Vain harva raiskausrikos ilmoitetaan poliisille, ja ilmoitetuista raiskauksista vain pienessä osassa tapauksia nostetaan rikossyyte, eivätkä lainsäädäntö ja oikeuskäytäntö varmistavat riittävää oikeudellista suojaa rikosten uhreille.

Kun Suomen seksuaalirikoslainsäädäntöä viimeksi uusittiin, monissa asiantuntijoiden ja järjestöjen lausunnoissa toivottiin suostumuksen puutteen lisäämistä raiskauksen tunnusmerkistöön. Kansainvälisten sopimusten pohjalta Suomi jo sitoutui siihen, että suostumusperusteisuus on raiskausmääritelmän ydin, kun Istanbulin sopimus tuli Suomessa voimaan 1. elokuuta 2015. Kuitenkin sopimuksen ratifiointiprosessin aikana seksuaalirikoslainsäädäntöä uusittaessa vuonna 2014 Suomessa todettiin, ettei ole tarvetta ottaa suostumuksen puutetta mukaan raiskauksen tunnusmerkistöön. Suostumuksen puutetta ei siis terminä ja tunnusmerkkinä lakiin lisätty.

Suostumuksen puutteen lisäämistä lakiin on vastustettu lähinnä asenteellisista ja juridisista syistä, kuten debatissa kerroin. Muun muassa oikeusministeri on vastauksessa kirjalliseen kysymykseemme, jonka edustaja Satu Hassin kanssa teimme, pitänyt vaatimusta suostumuksesta elämälle vieraana. Onneksi ministeri Häkkänen on nyt pehmentänyt linjaansa ja ilmoittanut perustavansa asiantuntijaryhmän selvittämään raiskaussäädäntöä. Vilpitön kiitos siitä.

Muistuttaisin kuitenkin, ettei tätä asiaa saa haudata työryhmiin vaan meidän on toimitettava ripeästi. Hallituksella on jossain määrin ollut tapana siirtää asioita työryhmien käsiteltäväksi siten, että työryhmiltä ei välttämättä synny tuloksia. Näin ei missään tapauksessa saa nyt käydä.

Itse pidän elämälle vieraana sitä, että nyt Suomen lainsäädäntö lähtee liikkeelle siitä, että raiskaukseen liittyy väkivaltaa tai sen uhkaa tai tilanne, jossa uhri ei kykene puolustautumaan tai ilmaisemaan tahtoaan esimerkiksi pelkotilan, sairauden tai tiedottomuuden takia. Tämä on johtanut oikeudessa tapauksiin, jotka kyseenalaistavat räikeästi ainakin oman oikeustajuni rajat, kun esimerkiksi aikuisen tekemää sukupuoliyhteyttä 10-vuotiaan lapsen kanssa ei ole oikeudessa tulkittu raiskaukseksi. Tämä on täysin käsittämätöntä.

On oikeuslaitoksen tehtävä arvioida tosiseikkoja kunkin tapauksen osalta tilannekohtaisesti ja luoda vedenpitävät ja reilut oikeuskäytännöt, jotka myös toimivat. Olennaista kuitenkin on, että uhrin ei tarvitse pelätä rikosilmoituksen tekemistä ja että jokaisen itsemääräämisoikeutta kunnioitetaan.

Arvoisa puhemies! Laki on tapa kertoa, mikä on sallittua ja mikä ei. Suostumuksen huomioiminen rikoslaissa on ennen kaikkea kirkas viesti yhteiskunnan muutoksesta ja siitä, mitä me hyväksymme ja mitä me emme hyväksy. Tänä päivänä kaikille luulisi olevan itsestäänselvää, että seksin pitää olla kaikille osapuolille vapaaehtoista. Tässä ei ole kompromisseille tilaa. Myös lain on lähdettävä näistä lähtökohdista.

Vihreät katsoo, että seksuaalirikoksia käsittelevä luku Suomen rikoslaissa tulee muuttamaan, että suostumuksen puute nostetaan raiskauksen määritelmän ytimeen. Minäkin toivon, että lakivaliokunta antaa tälle asialle aikaa, vaikka aivan sataa nimeä aloite ei tällä kertaa kerännytään. Muutoksen aika on kuitenkin nyt, ja meidän on toimittava, ja meidän on muutettava tämä laki. Me olemme sen tälle maalle velkaa.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 19/2018 vp

17.48 **Eva Biaudet r:** Arvoisa puhemies! Täällä on sanottu hyvin paljon viisaita, enkä halua itse niitä toistaa. Ei tunnu siltä, että voisi sanoa sen paremmin kuin edustajat Sarkkinen, Olli-Poika Parviainen ja Emma Kari — täällä on ollut tosi hyviä. Kaikki ovat puhuneet minun mielestäni tosi hyvin.

Katsoin itse asiassa yhtenä iltana dokumentaarin, missä analysoitiin elokuvaa *Thelma & Louise*, joka on feministinen, ikoninen elokuva, joka nimenomaan käsittelee tällaista raiskauskulttuuria — tuntui tänäänkin aika radikaalilta sanalta sanoa oikein, mutta kysymyksen on näin. Tänäänkin ollaan puhuttu siitä, että raiskaus ja seksi jotenkin liittyisivät yhteen. Itse asiassahan raiskaus on nimenomaan vallankäyttöä, alistamista, eikä yksi seksin muodoista. Siinä mielessä meillä on tosi paljon vielä keskusteltavaa. Ja minua itse asiassa hämmentää välillä todella paljon se — ei ehkä tässä keskustelussa — että joskus kun käy keskustelua ehkä vähemmän asiaa pohtineiden kanssa, niin he jotenkin kokevat, että tässä nyt on tarkoitus rajoittaa miesten mahdollisuuksia tai kanssakäymistä naisten kanssa, kun itse asiassa kysymyksessä ihan selkeästi on naisiin kohdistuvan väkivallan lopettaminen.

Kaikkeen seksuaaliseen hyväksikäyttöön ja seksuaalirikoksiin liittyy todella paljon häpeää ja häpeäkulttuuri. On mielenkiintoista myös se, että kun eri tavoin pyritään ehkäisemään esimerkiksi ihmiskauppaa tai prostituutiota tai seksuaalirikoksia, niin hyvin usein kohdistetaan huomio naisiin ja siihen, miten nuorten tyttöjen tai naisten pitäisi välttää uhriksi tulemistä jollain omalla käyttäytymisellään ikään kuin se olisi heistä kiinni, että he joutuvat uhreiksi. Se jollain tavalla myöskin kuvastaa koko sitä oikeusprosessia, ehkä jotenkin alitajuntaisesti, jollemme nosta sitä ja käsittele sitä hirveän tietoisesti.

Kysymyksen on itsemääräämisoikeudesta ja naisen vapaudesta, ja pitäisi olla ihan luonnollista, että ne ovat yhtä isoja naisella kuin miehellä. Mielestäni on myös tärkeää puhua, että kysymys on naisista ja miehistä, vaikka toki on totta, että myöskin miehet ovat uhreja, seksuaalisen hyväksikäytön ja raiskausten uhreja. Tekijät useimmiten kuitenkin ovat miehiä. Ja sen vuoksi tämä muutos rikoslakiin onkin hyvin tärkeä, että samalla, kun se lisää naisten turvallisuutta, vapautta, on tarkoitus myöskin, että sen pitäisi muokata ja paremmin ohjata sitä mieskuvaa, mihin pojat kasvavat. Tuntuukin todellakin oudolta maailmalta, että meidän poikamme joutuvat kasvamaan sellaisessa ympäristössä, missä puhutaan niin, että raiskaus on silloin, kun käytetään väkivaltaa. Jos ajattelee, miten sen itse selittäisi omille lapsille, niin ei varmasti haluaisi selittää, että kaikki muu on ok ja että se on se, joka määrittelee, vaan nimenomaan kysymys on tasavertaisesta suhteesta, jos kysymys on seksistä, ja kaikki muu on väkivaltaa.

Jos ajattelee muutakin lainsäädäntöä, niin itse asiassa esimerkiksi seksin ostokieltoakin on määritelty niin, että jotta se olisi rikos, se edellyttää, että ostaja olisi tiennyt tai hänen olisi pitänyt tietää, että uhri tai kohde on ihmiskaupan uhri, mutta silti siitä tulee suunnilleen vain sakkolappu. Siis sitä ei määritellä raiskaukseksi, vaikka tietää, että uhri, se, jolta ostaa seksiä, on ihmiskaupan uhri, siis hän ei ole siellä vapaaehtoisesti. Mielestäni peilikuvalla, että vieläkin fokus on väärässä kohdassa, ovat kaikki nämä, millä tavalla rikoslaisissa seksuaalirikokset ovat määriteltyjä, ja se tosiasia, että vieläkin tänään seksuaalirikosten käsittely ja tutkiminen itse asiassa edellyttävät todellakin suurta panostusta nimenomaan uhrin kohdalta: joutuu uudestaan kertomaan, uudestaan kertomaan ja avautumaan kaikkein intiimeimmistä, vaikeimmista häpeän tunteistaan, vaikeista tilanteista ja tavallaan myötävaikuttamaan, jotta syyllinen saadaan vastuuseen. Se, miten tämä ratkaistaan, ei ehkä ole ihan helppoa kaikissa kohdissa.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 19/2018 vp

Ihmisoikeusinstituutiot, kuten CEDAW-komitea, Istanbulin sopimus, lukuisat ihmisoikeusjärjestöt, Euroopan ihmisoikeustuomioistuin, kaikki itse asiassa velvoittavat nimenomaan määrittelemään raiskauksen niin, että se perustuu tahdon puutteeseen eikä väkivaltaan.

Lagstiftningen har helt klart släpat efter i tiden. För tillfället förutsätter inte strafflagen att det måste finnas samtycke för att ha sex, och det är dags att vi får en lag som tydligt signalerar var gränsen går för vad som är våldtäkt. Finns det inte samtycke är det våldtäkt. Det finns också ett enormt mörkertal när det gäller våldtäkter som anmäls. Det uppskattas att hela 90 procent — alltså största, största delen — av alla våldtäkter inte anmäls över huvud taget. Många låter bli att anmäla på grund av att processen är så tung för offret och då utgången i rättsprocessen är osäker. En lagändring sätter fokus på bristen av samtycke och signalerar klart att det är precis just där gränsen går. Det här har man haft i kraft i anglosaxiska världen i hundratal år, det måste också fungera hos oss.

17.55 Krista Mikkonen vihr: Arvoisa puhemies! Me täällä Suomessa tykkäämme onnitella itseämme siitä, että Suomi on tasa-arvon mallimaa, mutta tässä huolella kiillotetussa mielikuvassa on kuitenkin yksi iso ja sitkeä tahra. Se on seksuaalinen väkivalta. Suomi on Euroopan vaarallisimpia maita naisille. Joka kolmas suomalainen nainen on joutunut kumppaninsa pahoinpitelemäksi. Seksuaalista väkivaltaa kokee 50 000 naista vuosittain. Arvioiden mukaan 15 000 naista raiskataan joka vuosi. Viime vuonna 12 naista kuoli parisuhdeväkivallan seurauksena. Jokainen näistä on ihmisoikeusloukkaus. Seksuaalinen häirintä on arkipäivää aivan liian monelle. Sitä kokevat kaikenikäiset ja -näköiset naiset kaikenlaisista taustoista.

Me too -kampanja on rikkonut hiljaisuuden. Viimein häirinnästä puhutaan. Seuraava askel on ottaa häirintää kokeneiden kertomukset vakavasti ja puuttua niihin. On aika lakata suojelemasta tekijää. On aika sanoa häirintää ja väkivaltaa kokeneelle ”minä uskon sinua”, sillä jokaisella on oikeus koskemattomuuteen. Sen kunnioittamiseen on kasvatettava pienestä pitäen.

Arvoisa puhemies! Raiskaus on seksuaalisen häirinnän räikein muoto. Aina, kun toinen osapuoli pakotetaan seksiin ilman tämän suostumusta, on kyseessä raiskaus. Arkijärjellä tämä on itsestäänselvää, ja siksi onkin hämmästyttävää, ettei asia ole rikoslaissa näin määritelty. Rikoslakia tulisi muuttaa käsittelyssä olevan lakialoitteen mukaisesti niin, että raiskaus määritellään suostumukseen perustuvaksi, ei väkivallan käytön kautta kuten nyt. Muutos tarkoittaisi, että lain näkökulmastakin raiskaus on aina raiskaus, kun henkilö ei ole antanut suostumustaan, vaikkei kykenisikään vastustamaan tekoa. Nykylainsäädännössä näin ei ole. Jos raiskaukseen ei liity väkivaltaa tai sillä uhkaamista, se voidaan määritellä raiskaukseksi silloin, kun uhri on toimintakyvytön, huumattu tai unessa, mutta jos toimintakyky on tallella, uhrilta voidaan edellyttää puolustautumista. Kuitenkin tutkimusten mukaan 70 prosenttia uhreista jäätyy raiskaustilanteessa niin, ettei pysty vastustamaan tekijää. Seurauksena moni raiskaus jää tunnistamatta ja rankaisematta.

Ainoastaan määrittelemällä raiskaus suostumuksen puutteen kautta voidaan varmistaa, että kaikki raiskauksen uhrit voivat saada oikeutta ja että jokaisen seksuaalista itsemääräämisoikeutta kunnioitetaan täysimääräisesti. Tätä muutosta rikoslakiin puoltaa Suomen perustuslaki. Sen mukaan jokaisella ihmisellä on oikeus henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Sitä edellyttävät myös Suomen allekirjoittamat kansainväliset sopimukset, YK:n

Pöytäkirjan asiakohta PTK 19/2018 vp

naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus sekä naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan vastainen Istanbulin sopimus. Kansainvälinen rikostuomioistuimien, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ja useat ihmisoikeusjärjestöt ja asiantuntijat ovat samoilla linjoilla. Muutosta vaatii myös valmistelussa oleva Suostumus 2018 -kansalaisaloite, ja jos nyt tällä lakialoitteella lakivaliokunta ei ota asiaa käsittelyyn ja tuo meidän päätettäväksi, niin kansalaisaloitteen kautta todennäköisesti sama asia tulee tähän saliin. Ja kaikissa näissä sopimuksissa, niin myös tässä aloitteessa, on lähtökohtana se, että raiskauksen määrittelee suostumuksen puute. 100-vuotiaan Suomen on korkea aika ymmärtää tämä ja muuttaa lainsäädäntöään sen mukaisesti.

Arvoisa puhemies! Muutos ei ole mahdotonta toteuttaa. Suostumus on mahdollista selvittää, vaikka jotkut tahot ovat antaneet ymmärtää, että näin ei olisi. Suostumus yksinkertaisesti ei ole suostumus, jos henkilö on antanut ymmärtää, ettei halua, joko sanoin tai käyttäytymisellään, eikä silloin, jos henkilö muuttaa mielensä. Milloinkaan ei ole liian myöhäistä sanoa ”ei”. Suostumusta ei voi antaa kukaan muu kuin henkilö itse. Sitä ei voi saada luottamus- tai valta-asemaa käyttämällä tai uhkaamalla väkivallalla joko uhria tai jotakuta muuta. Helpoin tapa selvittää suostumus on kysyä henkilöltä itseltään: ”kyllä” tarkoittaa ”kyllä”. Ei kysyminen tunnelmaa pilaa, mutta raiskaus pilaa sen aivan varmasti, sillä jokaisella on oikeus vetää raja siihen, mihin itse haluaa ja mikä tuntuu hyvältä.

18.00 Eeva-Maria Maijala kesk: Arvoisa puhemies! On erittäin hyvä, että tämä asia otettiin nyt keskusteluun ja varsinkin naistenpäivänä. Tosin miehiäkään me emme tässä asiassa saa unohtaa.

Onneksi me viime vaalikaudella saimme joitakin pieniä korjauksia tehtyä, samoin kuin toissa vaalikaudella, mutta mitään isompaa, oikeaa kokonaisuudistusta ei ole saatu tänne tehtyä, vaikka selvästi siellä on korjauksen tarpeita useammassakin eri kohdassa. Tämä nyt esillä oleva asia on hyvä ja tärkeä. Tästä kyseisestä 20 luvun 1 §:stä, missä raiskausta käsitellään, poistettiin viime kaudella niin kutsuttu lievä raskaus elikkä semmoinen muoto kuin lievä tekemuoto — siitä ei onneksi enää puhuta ollenkaan — mutta siihen jäi kuitenkin viime vaalikaudella semmoinen selvä tekovirhe minun mielestäni, kun siinä 1 §:ssä on vieläkin kaksi vakavuusasteikkoa. Elikkä on ensinnäkin tämä, että jos pakottaa toisen sukupuoliyhteyteen, niin siitä tulee vähintään vankeusrangaistus, vähintään 1 vuosi ja enintään 6 vuotta. No, sitten on tämä toinen, elikkä semmoinen vähäisempi rangaistus, vähäisempi raiskaus, kuitenkin vielä jäi sinne lakiin. Onko todellakin tarkoituksenmukaista, että meillä on laissa vielä tänä päivänä tämä vähäinen raiskaus? Muutettiin hienosti nimiä lievästä raiskauksesta vähäiseksi raiskaukseksi, mutta tarvitaanko siellä edes tämmöistä? Elikkä meillä on se vähäisyyden muoto, että jos raiskaus — huomioon ottaen uhkauksen vähäisyys tai muut rikokseen liittyvät seikat — on kokonaisuutena arvostellen vähemmän vakava kuin 1 ja 2 momentissa mainitut teot, niin sitten on pienempi rangaistusasteikko.

Kokonaisuudessaan meidän pitäisi miettiä myöskin rangaistusasteikkojen nostamista näissä, koska käräjäoikeushan ei pysty muuttamaan niitä rangaistuskäytäntöjä, ellemmme me täällä salissa tee selvästi päätöksiä, joissa rangaistuksen määrää nostetaan. Ja kun rangaistuksen määrää nostetaan, niin vasta siinä vaiheessa käräjäoikeudet ja oikeussalit pystyvät tekemään päätöksiä kovemmista rangaistuksista.

Kun tässä käsiteltävässä aloitteessa on nyt tämä suostumuksen puute, niin jos oikein lähtee kiertelemään, kaartelevaan, niin sehän voi periaatteessa tästä laista lähteä, että onhan se henkistä väkivaltaa, mutta se on niin kaukaa kierretty ja vaikeasti haettu. Minä en tunne

Pöytäkirjan asiakohta PTK 19/2018 vp

oikeustapauksista kunnon näyttöjä siitä, että semmoinen suostumuksen puute oikeasti olisi sitä henkistä väkivaltaa tai alistamista, josta tässä laissa puhutaan. Sen takia minun mielestäni olisi ihan järkevää, selkeää, että laissa olisi suora teksti siitä, mitä on se, että kun ei suostu, niin ei suostu. Se puuttuu tästä lakitekstistä, eli kyllä tämä laki siinä mielessä tarvitsisi ihan korjauksen.

Edustaja Puumala toi tässä aikaisemmin esille lapsen seksuaalisen hyväksikäytön asioita. Viime vaalikaudella tosiaan oli hänen aloittamansa aloite. Meitä oli yli sata henkilöä, jotka allekirjoitimme sen. Siinä käytiin läpi lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö siten, että miten sen syyteoikeus vanhenee. Minä itse toin silloin esille tapauksen, jonka tuon nyttenkin esille. Elikkä oli eräs lappilainen, nyt jo suurin piirtein ikäiseni naishenkilö, joka sanoi, että hän on vasta viime vuosina pystynyt aukaisemaan sen, mitä hänelle lapsena tehtiin. Elikkä tämänhetkenkin lakimuutos on laki, joka on 2011 tullut voimaan ja jossa 28-vuotiaana loppuu syyteoikeus siitä, mitä ihmiselle on lapsena tehty, mutta hän pystyy vasta nelikymppisenä aukaisemaan ja kertomaan, mitä hänelle on lapsena tehty. Elikkä kyseinen mies on tänäkin päivänä täysin puhtailla papereilla elämässä toimimassa, vaikka on syylistynyt törkeään lapsen raiskaamiseen.

Oli harmi, että me emme saaneet tuota lakia viime vaalikaudella muutettua, mutta aivan hyvin me voisimme kyllä tällä vaalikaudella ottaa [Timo Heinonen: Se on uusittu tällä vaalikaudella!] tämänkin asian nyt uudestaan käsittelyyn, että tämä saataisiin poistettua, koska se lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, jota minä tulen seuraavassa kohdassa esittämään lapsen raiskaukseksi — sitähan se on — on käytännössä murha. Sehän on lapsen murha, ja murhahan ei vanhene koskaan. Kun murhasta voidaan tuomita elinkautinen, niin minusta se on ihan vastaava asia, elikkä lapsen murhasta eli törkeästä seksuaalisesta hyväksikäytöstä pitäisi olla syyteoikeus niin, että sen voi silloinkin ottaa käsittelyyn, kun lapsi on oikeasti aikuisena valmis prosessoimaan tämän asian.

Toivon, että tämä lakialoite menee näillä eväillä tästä eteenpäin.

18.06 Timo Heinonen kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan sanoa joi-
tain edustaja Maijalan puheenvuoroon, jossa hän viittasi edustaja Puumalan ja allekirjoit-
taneen viime kaudella tekemään, yli sata nimeä keränneeseen lakialoitteeseen, jossa siis ta-
voitteena oli, että lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö olisi rikos, joka ei vanhenisi, jolloin
voitaisiin, niin kuin hän edellä toi esille, syyttää myös niissä tapauksissa, kun asiat tulevat
mieleen ja pintaan, ehkä vasta oman äitiyden taikka isyyden myötä tai jossain tämäntyypp-
pisessä. Me puhuimme silloin edustaja Puumalan kanssa, että lapsen seksuaalinen hyväk-
sikäyttö on kuin murha, josta jää henkiin.

Tämä lakialoite on itse asiassa uudistettu meidän toimestamme jo tällä kaudella, eli se
on lakivaliokunnassa, ja se voidaan koska tahansa ottaa siellä käsittelyyn ja saattaa voi-
maan.

18.07 Sari Tanus kd: Arvoisa herra puhemies! Ensin kommenttina tähän, että toivon to-
dellakin myös, että tällainen muutos lähtee ja tulee pikimmiten, että tällainen rikos ei van-
hene.

Raiskaus on seksuaalista väkivaltaa. Se on halpamaista vallankäyttöä toista kohtaan. Se
on toisen äärimmäistä alistamista. Se on rikos, jossa rikotaan jotain hyvin herkkää ja ainut-
laatuista, rikos, minkä seuraukset seuraavat läpi koko elämän. On hyvin tavallista, että uhri
lamaantuu tai ei ainakaan pysty vastustamaan riittävästi, vaan rikos, raiskaus, tapahtuu, ja

Pöytäkirjan asiakohta PTK 19/2018 vp

sen vuoksi on erittäin tärkeää, että tähän pykälään tulee, että jos on sukupuoliyhteydessä toisen henkilön kanssa ilman tämän suostumusta, niin se luetaan raiskaukseksi.

Suurin osahan raiskauksen kohteeksi joutuvista, kaltoin kohdeltavista on naisia, ja erityisen haavoittavaa tämä on silloin, jos raiskaus kohdistuu nuoriin tai lapsiin. Tilanne voi olla sellainen, että lapset eivät tajua ollenkaan eivätkä itse asiassa edes muista koko asiaa, voivat vain pahoin ehkä sinne asti aikuisuudessa, kun on omia lapsia tai lapsenlapsia syntynyt ja muistikuvat alkavat palautua.

Mutta on hyvä muistaa, että myös nuoret miehet ja pojat joutuvat joskus raiskauksen kohteeksi, ja jos silloin, kun heidän rajojaan on rikottu, asiaa ei käydä läpi ja siitä eheydytä, ei ole harvinaista, että nämä nuoret miehet ennemmin tai myöhemmin rikkovat toisten rajoja ja voivat itse raiskata jatkossa.

Kuka haluaisi sitten vastustaa tätä lakia? Ajattelen itse niin, että vain ja ainoastaan ne, jotka eivät ymmärrä, mitä tarkoittaa hyvä seksuaalinen kanssakäyminen, mitä tarkoittaa intiimi yhteys toisen kanssa. Se on ilman muuta toimenpide, se on ilman muuta tapahtuma, joka tarvitsee molemminpuolisen suostumuksen.

18.10 Sari Raassina kok: Arvoisa puhemies! Seksuaalista itsemääräämisoikeutta loukkaavat teot ovat aina äärimmäisen vakavia ja tuomittavia tekoja. En voi ymmärtää teon määrittelemistä vähäiseksi, kun kyse on yksilöön kohdistuvasta seksuaalisesta väkivallasta. En myöskään voi ymmärtää, miten on perusteltavissa nykykäytännön mukainen vaatimus väkivallasta tai sen uhasta raiskauksen ainoana tunnusmerkkinä. Pelottelu ja väkivallalla uhkailu ovat usein yhtä vaikeita toteen näyttää kuin suostumuksen puute, jos tekijä sitten ei jää kiinni puukko kädessä ja housut kintuissa. Todistustaakka on edelleen liian usein uhrilla.

Asenneilmapiiriin muutos on välttämätön. Useat tapaukset jäävät kokonaan piiloon vain siksi, että uhri pelkää paitsi raiskaajaansa myös nöyryytystä, joka prosessista voi seurata. On aivan sietämätöntä kuulla usein julkisuudessaakin esitettyjä perusteita, joilla uhria syyllistetään milloin pukeutumisesta, milloin liikkumisesta yksin pimeään aikaan ja niin edelleen. Uhri on uhri, ja raiskaaja on rikollinen. Tämä tosiasia ei muutu ajan, paikan, iän tai sukupuolen eikä myöskään uhrin ja tekijän välisen vuorovaikutussuhteen perusteella.

Meidän velvollisuutemme lainsäätäjinä on suojella aina ensisijaisesti uhria. Raiskauksen uhriksi voi joutua nainen tai mies. Häpeän ja syyllisyyden kokemus ei katso sukupuolta. Siksi meidän tulee myös parantaa raiskauksen uhrien tukitoimia ja madaltaa kaikin keinoin ilmoittamiskynnystä.

Tasa-arvoiset ihmissuhteet sisältävät aina molemminpuolisen suostumuksen. Mikään muu määritelmä kuin suostumuksen puute ei voi olla pohjana raiskaukselle, äärimmäiselle seksuaalisen itsemääräämisoikeuden loukkaukselle. Raiskaus on aina itsessään väkivalta-teko.

Seksuaalisen itsemääräämisoikeuden loukkaukset on kriminalisoitava mahdollisimman laajasti. Toivonkin, että ministeri Häkkäsen asettama asiantuntijafoorumi pohtii kysymystä ja sen pohjalta saamme Suomeen ajantasaisen ja oikeudenmukaisen lainsäädännön.

18.12 Ulla Parviainen kesk: Arvoisa puhemies! Yhdyn omalta osaltani kiitoksiin. Edustaja Sarkkinen esitteli ansiokkaasti tämän asian ja on hoitanut ansiokkaasti myöskin puheenjohtajuutta naisverkostossa edellisenä vuotena.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 19/2018 vp

Kun Suomen seksuaalirikoslainsäädäntöä viimeksi on uudistettu, niin ymmärtääkseni jo silloin on toivottu ja vaadittu suostumuksen puutteen lisäämistä raiskauksen tunnusmerkistöön, mutta sitä ei ole siellä, ja nyt sitten tämä asia pitää hoitaa kuntoon.

Minä ajattelen kuten edustaja Olli-Poika Parviainen Suomen sitoutumisesta. Istanbulin yleissopimus määrittelee seksuaalisen väkivallan toisen henkilön suostumuksen vastaiseksi ja rangaistavaksi, ja koska tämä sopimus on Suomessa ratifioitu — se on tullut voimaan 2015 — niin tämä asia nyt pitää viedä lakiin.

Minä toivon todellakin, että naisverkoston aloite otetaan vakavasti ja se etenee lainsäädäntöön. Yhdyn niihin ajatuksiin, että lakia muuttamalla me voimme antaa täältä eduskunnasta selkeän viestin, mitä ajattelempa asiasta, ja vaikuttaa tällä tavalla myöskin asenteisiin.

18.14 Timo Heinonen kok: Arvoisa puhemies! Hyvät edustajakollegat! Haluan alkuun kiittää edustaja Sarkkista ja naisverkostoa erittäin arvokkaasta lakialoitteesta. Seksi ilman suostumusta on raiskaus.

Hetki sitten meitä järkytti oikeustapaus, missä vuonna 1994 syntynyt mies tuomittiin kärkeäoikeudessa kymmenvuotiaan pienen tytön törkeästä seksuaalisesta hyväksikäytöstä kolmen vuoden vankeuteen. Syyttäjä vaati tälle miehelle tuomiota törkeästä raiskauksesta. Syyte kuitenkin hylättiin, koska kymmenvuotias tyttö — kymmenvuotias tyttö, lapsi — ei ollut vastustellut miestä tai näyttöä tytön avuttomuudesta tai pelkotilasta ei ollut. Tämä syyte kaatui myös Turun hovioikeudessa, koska näyttö ei kuulemma riittänyt todistamaan, että teko olisi tapahtunut pakottamalla, vasten tytön tahtoa. Esille nousi, että on harkittava, mikä on riittävää vastustamista. Asianajaja Liisa Tarvainen silloin pohti, että lähtökohtaisesti kymmenvuotiaan kannalta on harkittava, mikä on riittävää vastustamista. Asia on ymmärtääkseni etenemässä edelleen, ja toivotaan, että tämäkin tapaus saa oikeudenmukaisen lopun. Pitää kysyä, miten kymmenvuotias lapsi voisi edes antaa pätevää suostumusta sukupuoliyhteyteen, [Hanna Sarkkinen: Nimenomaan!] sillä hän on kaikissa tilanteissa lapsi, liian nuori ja kehittymätön ymmärtämään tällaisia asioita. Ei tällaisia pitäisi edes miettiä.

Nykyisen Raiskaus-pykälän 1 momentinhan mukaan raiskaukseen syyllistyy vain silloin, jos pakottaa toisen sukupuoliyhteyteen käyttämällä henkilööseen kohdistuvaa väkivaltaa tai uhkaamalla käyttää sellaista. Pykälän soveltamisen ei ole katsottu edellyttävän sitä, että uhri tekee fyysisistä vastarintaa, mutta nämä kaksi vaatetta on ollut, ja nyt itse lähestyn tätä asiaa tämän pienen, viattoman tytön näkökulmasta. Mutta tämä edustaja Sarkkisen ja naisverkoston tekemä lakialoite on tietysti ajankohtainen ja tarpeellinen kaikkien tällaisen teon kohteeksi joutuvien osalta, on sitten kyse aikuisesta naisesta, ehkä miehestäkin, tai ainakin vaikkapa pojasta. Rikosoikeuden professori Matti Tolvanen totesi, että kyllä esimerkiksi pelkän fyysisesti ylivoimaisen olemuksen pitäisi riittää tähän. Näin itsekkin ajattelen. Toisaalta suostumuksen antajan täytyy ymmärtää myös suostumisen merkitys, ja sen takia ei kymmenvuotiaan kohdalla pitäisi tällaista edes pohtia.

Suomessa on viimeisen kymmenen vuoden aikana ilmoitettu poliisille keskimäärin noin 550 raiskausta vuosittain. Poliisin tietoon tulleista tapauksista ei itse asiassa voi kuitenkaan tehdä minkäänlaista johtopäätöstä tai päätelmää rikosten todellisesta määrästä tai toisaalta luonteestakaan, vaan nämä tilastot kertovat kyllä ehkä enempikin vain rikoksen uhrien halusta — mutta toisaalta aika usein myös kyvystä — tehdä rikosilmoitus. Tätä kynnystä pitää madaltaa, ja tässä edustaja Sarkkisen ja naisverkoston lakialoite osuu juuri oi-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 19/2018 vp

keaan kohtaan. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tekemän laajan selvityksen mukaan vuosittain itse asiassa peräti 15 000 naista pakotetaan tai yritetään pakottaa seksuaaliseen kanssakäymiseen, ja kun mukaan lasketaan tilanteet, joissa nainen on nukkunut tai ollut muusta syystä kyvytön puolustautumaan, nousee tapausten määrä 46 000:teen.

Tässä esille nostamassani tapauksessa, joka osaltaan laittoi vauhtia tähän jo lähtökohtaisesti tärkeään ja kuvottavaan asiaan, syyttäjän vaatima raiskaussyyte siis kaatui, koska näyttö ei riittänyt todistamaan, että kymmenvuotias lapsi oli sukupuoliyhteydessä vastoin tahtoaan aikuisen miehen kanssa. Tämä on täysin käsittämätöntä, järkyttävää ja suorastaan raivostuttavaa. Tämän ei pitäisi olla Suomessa mahdollista, varsinkaan kun kyse on aikuisen ja lapsen välisestä tapahtumasta. Meidän pitää siis uudistaa lainsäädäntömme Ruotsin suuntaan, missä raiskauksen tunnusmerkistön täyttyminen ei edellytä uhrin nimenomaista vastustusta vaan lähdetään päinvastoin siitä, että uhri vastustaa sukupuoliyhteyttä, mikäli ei nimenomaisesti ole antanut siihen suostumusta, ja kun kyse on lapsesta, tämän pitäisi olla kaikille itsestäänselvää.

Suostumuksen puuttumisen nostaminen edustaja Sarkkisen ja naisverkoston lakialoitteen mukaisesti raiskauksen tunnusmerkistöön on minun mielestäni erittäin perusteltu ja järkevä toimenpide, joka parantaisi ja parantaa toivottavasti mahdollisimman pian seksuaalirikosten uhrien oikeudellista asemaa. Tämä ei välttämättä lisää seksuaalirikoksista jaettavia tuomioita, mutta olen aivan varma, että tällä lakialoitteella ja tämän kirjauksen lisäämisellä lakiin olisi ehdottomasti positiivinen vaikutus asenteisiin ja rikosten uhrien selviytymiseen. Toivon tälle lakialoitteelle myönteistä käsittelyä eduskunnassa ja nopeaa voimaan saattamista, niin että oikeus tällaisissa tapauksissa toteutuisi. Niin kuin edustaja Sarkkinen totesi, seksi ilman suostumusta on raiskaus.

18.22 Hannu Hoskonen kesk: Arvoisa herra puhemies! Näin aluksi kaikille Suomen naisille oikein hyvää naistenpäivää.

Edustaja Sarkkiselle ensinnäkin lämpimät kiitokset erinomaisesta lakialoitteesta. Tämä asia, mitä nyt käsitellään, on äärimmäisen vakava.

Edustaja Timo Heinosen äsken esille tuoma esimerkki, kun raavas mies raiskaa 10-vuotiaan lapsen ja siitä ei saa kuin kolme vuotta vankeutta, osoittaa karulla tavalla sen, mikä suomalaisen oikeusjärjestelmän tilanne asiassa on. Ei siitä voi tulla kuin surulliseksi, kun tuommoisesta tapauksesta lehdestä olen itsekin lukenut ja monesta muusta mediasta sen pannut merkille. Aivan käsittämättömiä juttuja. Kun lasta käyttää seksuaalisesti hyväksi, se on todellakin murha, josta uhri jää eloon. Tällaisista rikoksista pitäisi tuomita niin ankara tuomio, että pitäisin elinkautista siinä tilanteessa aivan oikeana tuomiona. Jääköön se asia tarkemman valmistelun varaan. Mutta ei enää koskaan tässä maassa saa käydä niin, että lapsia käytetään seksuaalisesti hyväksi ja siitä selviää hyvin vähäisellä tuomiolla.

Edustaja Hanna Sarkkisen hyvä lakialoite pitää viedä läpi niin, että seksuaalisen hyväksikäytön tuomiot ovat kovia. Ihmiseen kajoaminen käyttäen sitten jotakin voimaa tai uhkaamista ja seksuaalinen kajoaminen ihmiseen niin, että käytetään voimaa, uhkaamista tai jotain muuta keinoa ja suostumus on vähän niin ja näin, ovat tuomittavia. Tietenkin se mitalin toinen puoli on se, että suomalaisen ja länsimaisen oikeuskäytännön mukaan näytön pitää olla aukoton. Jos syntyy perusteltu epäily siitä, onko tämä syytetty syyllistynyt siihen rikokseen vaiko ei, niin totta kai senkin pitää olla mahdollista — että ei pidä tuomioita lätkiä sillä innolla, että saattaa se hyvinkin olla tehnyt sen rikoksen. Kyllä siitä pitää

Pöytäkirjan asiakohta PTK 19/2018 vp

olla vahva näyttö, että näin on tapahtunut. Mutta joka tapauksessa, kun näin vakavasta asiasta on kysymys, siitä pitää sitten tuomioidenkin olla sitä mukaa.

Se, miksi tähän tilanteeseen Suomi ja tämä maailma ovat menneet, johtuu aika pitkälti siitä ja, voi sanoa, melkein pä ainoastaan siitä, että joka puolella, kun tämän päivän viestimet avaa, menee elokuviin, televisiota katsoo tai internetiä tutkii, sieltähän sitä seksiä pursuaa joka kanavalta, joka tavalla väkivaltaa. Muistan, että kun tässä yhtenä iltana muutama viikko sitten väsyneenä tulin kotiin ja ajattelin, että katselenpa iltauutiset vielä, ja avasin television, niin sieltähän tuli sitä väkivaltaa raaimman päälle, ja siinä elokuvassa harrastettiin sitä seksuaalistakin väkivaltaa sen verran paljon, että pistin kyllä television välittömästi kiinni. Ei semmoista roskaa viitsi edes väsyneenä katsoa. Kun ajattelee tämän päivän lapsia, Yhdysvalloissa oli tutkimus, että kun pienet lapset katsovat televisiota paljon vapaammin kuin meillä — pieni lapsi näkee joka ilta monia, monia murhia televisiossa, monia, monia väkivallantekoja — niin totta kai se vaikuttaa sen ihmisen psyykeen ja ihmisen tulevaan käytökseen, kun hän aikuiseksi kasvaa.

Tämän päivän maailman ongelma on siinä, että emme kunnioita enää toisen ihmisen koskemattomuutta. Se on se valtava ongelma, ja toinen on se, mikä on sitten kristillisen kasvatuksen laiminlyönti. Pitää muistaa se, että koko länsimainen sivistys perustuu kristilliseen kasvatukseen, jossa huomioidaan toinen ihminen, autetaan lähimmäistä, ollaan ihmisen apuna, ja nyt mennään sille tielle, että väkivaltaa voidaan käyttää vapaasti. Kaikki kristillisen kasvatuksen hyvät opit on heitetty romukoppaan ajat sitten. Tähän on sitten tultu, että ihmisen, pienen tytön, raiskauksesta aikuinen mies saa vain kolme vuotta vankeutta. Eipä siinä voi muuta olla kuin surullinen. Toivonkin, että tämä edustaja Sarkkisen hyvä lakialoite menestyy ja se saadaan käsiteltyä niin, että eduskunta hyväksyy sen ja tällaisista törkeistä rikoksista tulee sitten se tuomio sitä mukaa ja myös yhteiskunta ottaa ihan senkin takia erittäin jyrkän kielteisen kannan siihen, että ihmisen koskemattomuuden pitää olla täydellistä.

Maailma ympärillämme on sellaiseksi mennyt, että ei kerta kaikkiaan. Sitä väkivaltaa näkee joka tuutista, ei juurikaan viitsi elokuviin mennä katsomaan. Ehkä Uno Turhapuroa voi katsella ihan huoletta tv-nauhalla, kun siellä ei sitä väkivaltaa ole, enemmänkin huumoria ja meidän ihmisten puutteille ja vajavaisuuksille nauramista kyllä, mutta väkivaltaa sieltä onneksi ei löydä eikä muutakaan negatiivista. Tämä maailma on tällaiseksi mennyt, mutta eihän se sitä tarkoita, että sen edessä meidän pitää alistua ja antaa periksi. Sen takia toivon, että tämä lakialoite menestyy.

18.27 Eeva-Maria Maijala kesk: Arvoisa puhemies! Ennen vanhaan ajateltiin teon vakavuus sen kautta, paljonko siinä oli fyysistä väkivaltaa. Lapin yliopiston arvostettu professori Terttu Utriainen on puhunut tästä asiasta paljon, ja varmasti ne hänen kirjoituksensa asiasta kannattaisi myös tässä tilanteessa ottaa huomioon.

Minä olen ollut käräjillä kuuntelemassa, kuinka vaikeaa yleensä ottaenkin tämä näyttö on. Siinä vaiheessa kun ollaan käräjillä, tilanne ei koskaan ole helppo. Tärkeintä tässä lakiesityksessä on nytten se, että kyse on signaalista. Toivon mukaan me saamme myöskin lakitekstiin korjaukset tehtyä sillä tavalla, että ihmiset ymmärtävät sen, että tämä on väärä teko, tämä ei ole hyväksyttävää, ja tämän jälkeen saataisiin pikkusen suojattua naisten tilannetta.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 19/2018 vp

18.28 Sari Tanus kd: Arvoisa herra puhemies! Lapsi on lapsi, ja hänen tulisi saada olla lapsi. Hänen tulisi saada kasvaa ja kehittyä rauhassa aikuiseksi, ja myös seksuaalisuuden tulisi saada kypsyä rauhassa ilman, että rajoja rikotaan, ilman, että mitään pelkoa tai ahdistusta työntyy seksuaalisuuden kenttään.

Kun ajattelen monia omia asiakkaitani ja potilaitani, jotka ovat joutuneet raiskausrikoksen uhriksi, ja monia heitä, jotka ovat pitkään joutuneet kärsimään, niin vetoan kyllä, että vaikka tämä lakialoite ei saanut sitä yli sataa allekirjoitusta, niin lakivaliokunta todella ottaisi tämän asian käsittelyyn, jotta saisimme aloitteen eteenpäin ja myös käytäntöön.

Toivoisin, että myös tuomioita tarkastettaisiin. Ajattelisin, että olisi itsestään selvää, että lapsiin kohdistuva raiskaus ei koskaan rikoksena vanhenisi ja lasten ollessa kyseessä käytössä pitäisi olla rangaistusasteikon kovimmat rangaistukset. Toisaalta haluaisin muistuttaa kuitenkin siitä, että kun rikoksesta rangaistaan, niin näitäkin rikoksen tehneitä tutkittaisiin myös mahdollisina potilaina, koska niin kuin aiemmin sanoin, hyvin usein sieltä taustalta löytyy rikkonaisuutta, rikkinäisyyttä ja myös sitä, että heitä on joskus aiemmin elämässä rikottu ja he ehkä itse ovat raiskauksen tai hyväksikäytön uhreja.

Edustaja Hoskonen piti erittäin hyvän puheenvuoron myös kristillisen kasvatuksen tärkeydestä, toisen ihmisen arvostuksen ja kunnioituksen tärkeydestä. Lähimmäisenrakkaus on yksi tärkeä yhteiskunnan voimavara, jos se saa vain kukkia. Tässä haluaisin nostaa todella myös tämän median, mitä teeveestä tulee, mitä lehdistössä näkyy: meidän pitäisi suojella meidän lapsia ja nuoria siltä, etteivät he joudu liian voimakkaiden asioiden kohteeksi liian aikaisin.

18.30 Katri Kulmuni kesk: Arvoisa puhemies! Myös minä olen luonnollisesti allekirjoittanut tämän naisverkoston erittäin tärkeän aloitteen, josta on jo pitkään tässä maassa puhuttu ja johon itse asiassa myös monet kansainväliset sitoumukset ja velvoitteet Suomea ovat jo useamman vuoden ajan kannustaneet ja rohkaisseet. Ja etenkin nyt, kun me huomaamme, että vaikkapa länsinaapuri on tuomassa tätä suostumuksen puutetta rikoslakiin, ei varmastikaan ole mitään estettä sille, etteikö myös Suomessa se voitaisi lakiin saada. Ja täytyy muistaa, että kun kyseessä on ihmisten seksuaalinen itsemääräämisoikeus, joka on yksiselitteisesti jakamaton asia, ihmisen omaan päätäntävaltaan liittyvä, kyseenalaistamaton asia, niin on suorastaan ihmeellistä, että se ei aikaisemmin ole vielä meidän lainsäädäntöömme näin selkeästi tullut, koska kuten täällä on puheenvuoroista aikaisemmin jo kuultu, joka tapauksessa myös tällä hetkellä oikeudessa punnitaan käytännössä sitä suostumuksen puutetta.

Kyllä seksuaalirikoksilla, raiskauksella on myös paljon syvempi psyykkiseen, henkiseen hyvinvointiin liittyvä piirre verrattuna muihin rikoksiin. Siksi on erittäin tärkeää, että tämä laki voisi edetä. Me olemme puhuneet tästä kauan, ja toivon todella, että lakivaliokunta ottaa tämän asian käsiteltäväkseen ja Suomessa tämä saataisiin myös rikoslakiin. Se helpottaisi huomattavasti uhrin asemaa. Ne ovat aika murheellisia ja surullisia kuultavia, miten uhri tällä hetkellä pelkää sitä, kannattaako hänen lähteä viemään raiskausta rikoksena edes oikeusistuimeen, vaikka ihmisen seksuaalisen itsemääräämisoikeuden täytyy kuulua ainoastaan ihmiselle itselleen, ei kenellekään muulle.

18.32 Hanna Sarkkinen vas: Arvoisa puhemies! Lämmin kiitos kaikista hyvistä puheenvuoroista ja tuesta, mikä aloitteelle on hyvin laajana tänään annettu. Haluan tuoda vielä yhden näkökulman ja perusteen tähän keskusteluun. Hovioikeusneuvos Timo Ojala on kir-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 19/2018 vp

joittanut, että oikeuskäytännön perusteella raiskaus näyttäytyy suurella osalla tapauksista rikoksena, jossa kysymys ei ole siitä, että tekijä fyysistä voimaa käyttäen pakottaisi uhrin sukupuoliyhteyteen. Raiskauksen oikeuskäytännön mukainen todellisuus ei siten vastaa perinteistä lähtökohtaa, jossa raiskaus nähdään yllättävänä uhrille entuudestaan tuntemattoman tekijän päällekkarkauksena, jossa tekijä väkivaltaa käyttäen pakottaa uhrin sukupuoliyhteyteen. Rangaistussäännöksen ja oikeuskäytännössä esiintyvän todellisuuden välillä näyttäisi olevan jonkinlainen ristiriita, ja tässä kohtaa olisi syytä arvioida, vähentäisikö rangaistussäännöksen muotoileminen suostumusmallin mukaisesti tätä ristiriitaa. Eli nykyinen raiskausmääritelmä on itse asiassa aika lailla todellisuudelle vieras, kun katsotaan, minkälaisia raiskaustapaukset usein oikeudessa ovat. Toivon, että näitä asiantuntijoita kuunnellaan, kun jatkovalmistelua tehdään.

Arvoisa puhemies! Tapaus, johon edustaja Heinonen viittasi, on traaginen, ja se kertoo seksuaalirikoslainsäädännön puutteista ja ongelmista. Jos käytössä olisi ollut suostumusperusteinen malli, voisi tässä tapauksessa olla erilainen lopputulos tuomiossa, koska kun suostumus olisi selkeästi laissa määriteltä, niin siellä yksiselitteisenä kriteerinä pitäisi tietenkin olla, että lapsi ei voi koskaan antaa suostumusta eikä suostumusta voi päätellä fyysisen vastustuksen puutteesta. [Timo Heinonen: Juuri näin!]

Arvoisa puhemies! Näyttö on vaikea kysymys. Sitä ei voi kiistää. Mutta näyttö on vaikea kysymys raiskausrikoksissa, oli määritelmä mikä hyvänsä. Näytön on oltava riittävä, ja syyttömyysolettaman on oltava voimassa, koska kyllä tietysti on oikeus syytetyilläkin. Kaikki raiskaukset eivät tulisi jatkossakaan [Puhemies koputtaa] tuomituiksi, mutta osa oikeusmurhista ja oikeustajun vastaisista tuomioista voisi olla toisenlaisia, ja oikeudenkäyttö voisi olla varmempaa. Ja ehkä yhä useampi uskaltaisi viedä näitä raiskauksia eteenpäin.

Arvoisa puhemies! Tärkeää, [Puhemies koputtaa] kuten moni on sanonut, on tämä yhteiskunnallinen viesti. Ja kun näin laaja tuki on, niin toivottavasti [Puhemies koputtaa] asia etenee.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin lakivaliokuntaan.